

عید سعید فطر، از صیوریت تا بازگشت به فطرت/ نوشتاری از دکتر مختاری ریاست دانشگاه مذاهب اسلامی به مناسبت عید سعید فطر

*یادداشتی از دکتر محمد حسین مختاری؛ رییس دانشگاه مذاهب اسلامی و استاد خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم به مناسبت عید سعید فطر:

واکاوی ابعاد و زوایای معناشناختی عید سعید فطر و بهره‌گیری از آن در فضای جامعه دینی، ما را بر آن می‌دارد تا بیش از پیش در معنای اصطلاحی عید فطر یعنی بازگشت به فطرت تأمل نمائیم؛ چرا که انسان با دوری از عقل خود بنیاد بشری، به فطرت پاک خود یعنی خدامحوری بازمی‌گردد (هدایت می‌شود) و اینچنین به شکرانه این بازگشت، به جشن و سرور می‌پردازد.

البته پروسه زمانی تحقق این مسأله در طول یک سال رقم می‌خورد؛ به ویژه در ماه رجب، (ماه استغفار) [1]، ماه شعبان (ماه پیامبر اکرم (ص)) و در نهایت ماه رمضان (شهر الله) [2] که صیوریت معرفت انسان به شدت معنا می‌یابد و انسان از شرک و شک رهایی یافته و با توبه و راز و نیاز و مناجات در شب قدر، از جهنم اومانیسیم (انالحق) به سوی بهشت برین (خدامحوری) هدایت می‌شود، چرا که فطرت و معنویت استعلایی تنها در سایه توحید معنا می‌یابد.

در تشریح این مسأله باید گفت رمضان ماه وزیدن نفحات الهی و گشوده شدن درهای رحمت خاص (رحیمیت) و عام (رحمانیت) خداوند است؛ حال انسان هر اندازه از اومانیسیم درون فاصله بگیرد و به سوی رضایت الهی حرکت کند از رحمت عام خداوند بهره مند خواهد شد، البته شیطان، این صیوریت انسان را در بستر فطرت بر نمی‌تابد، لذا در صدد است تا مردم را از رحمت الهی ناامید سازد، لیکن مناسک معرفتی ماه مبارک رمضان هم چون روزه داری، انفاق، هم نوابی با فقرا و نیازمندان، به نوبه خود صیوریت و بازگشت فرد به فطرت را تسهیل خواهد ساخت.

با این تفاسیر اصل راهبردی فطرت، نفی خودبینی و خودبرتربینی است، یعنی همان حلقه مفقوده غرب که به بهای نفی خدا و اثبات خود، عقل خود بنیاد سوژه محور را در سایه سنگین اومانیسیم (من فکر می‌کنم پس هستم) بنیان نهاد و اینچنین فاصله میان انسان‌ها را (فاصله طبقاتی) در مدیریت عقل خالص منهای دین رقم زده است.

این چالش در حالی است که حیات انسان در دوران کودکی، نوجوانی، جوانی و میانسالی و کهن سالی صرفاً بر مدار عقل فطری استوار است و با نفی عقل خود بنیاد و سوژه محور، از درون به سوی خداوند هدایت می‌شود.



از این رهگذر، ماه مبارک رمضان با مناسک حکمت محور، نگرش انسان را نسبت به زندگی تغییر می دهد، چرا که با انقطاع در زندگی روزمره، خلوص جامعه را تعمیق می بخشد و اینچنین اخلاص عملی بر مبنای فطرت، هم گرایی و همبستگی اجتماعی مردم با فقرا و نیازمندان را به منصفه ظهور می رساند و فاصله طبقاتی را در جامعه کاهش می دهد که تجلی این امور را می توان در هم بستگی و هم گرایی وصف ناپذیر مردم ایران به ویژه در ایام شیوع کرونا، در قالب کمک های مومنانه مشاهده نمود.

در حقیقت این فریضه روزه داری است که فطرتاً انسان را از خود پسندی رهایی می بخشد و صیروریت را در زمان و در قالب نشاط اجتماعی خاص به جامعه تزریق می کند و از آنجا که ساختار روزه به شدت خدامحوری را در متن خود جای می دهد لذا انسان از خودپرستی رهایی یافته و صفت رحمانیت خداوند در قالب کاهش آمار جرم و بزهکاری در جامعه متجلی می شود.

این ظرفیت بنیادین در اسلام در حالی است که فطرت، حلقه مفقوده زندگی مدرن به شمار می آید و عنصر پیشرفت، تجربه محوری و فنی گرایی بر جای آن نشسته است، لذا هنجارگرایی به شدت بی معنا می شود و سود محوری به جای اخلاق، انصاف و اخلاص نشسته و انسان صرفاً به عنوان موجودی سود محور مورد توجه قرار می گیرد.

این بحران در جوامع مدرن در حالی است که ماه مبارک رمضان با رویکرد ذکر و یادآوری و با محوریت عدالت و معنویت، انسان را از منیت و خود خواهی بر حذر می دارد؛ لذا همدلی با چاشنی فطرت و بر مبنای کلام نورانی امام علی (علیه السلام): «أَنْ تُحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ ، وَ تَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لَهَا ؟ ! آنچه بر خود می پسندی برای مردم نیز پسند و آنچه برای خود نمی پسندی برای آنها نیز نپسند!»، حقیقت زندگی را شکل می دهد؛ پدیده ای شگرف که حلقه مکمل میان فطرت و هم گرایی اجتماعی است و انسانها علیرغم همه تفاوت ها، زندگی را مبنای اشتراک خود در نظر گرفته و با عرف گرایی (حفظ نظام اجتماعی)، به خلقت هدایت یافته «قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى» [3] خدای ما آن کسی است که همه موجودات عالم را نعمت وجود خاص خودش بخشیده و سپس (به راه کمالش) هدایت کرده است»، (بخوانید فطرت) باز می گردند.

[1] پیامبر(ص) فرمودند: «رجب برای امت من ماه استغفار است»، (بحار، ج 97، ص 39).

[2] پیامبر صلی الله علیه و آله : «شَعْبَانُ شَهْرُ اللَّهِ؛ شعبان ، ماه من و رمضان ماه خداوند است»، (بحار الأنوار ، ج 97 ، ص 83).

[3] سوره طه، آیه 50.

